

Partner av
Den internasjonale kampanjen
for å avskaffe atomvåpen (ICAN)

NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Medlemsblad
Nr. 2 2024– Årgang 42

EN TRYGGERE VERDEN
UTEN ATOMVÅPEN!

Nobels Fredspris tildeles
Nihon Hidankyo

MAGNUS LØVOLD
Norge og folkeretten

FAWZI WARSAME
Auf tar kampen

KIRSTEN OSEN
Utnevnt til ridder

REDAKTØR

Sigrid Bjerke

DESIGN

VON Kommunikasjon

TRYKK

Fagtrykk Trondheim AS

FORSIDEFOTO

Terumi Tanaka, medformann i Nihon Hidankyo

Foto: Tim Wright for ICAN

NORSKE LEGER MOT ATOMVÅPEN

Norske leger mot atomvåpen

Postboks 1696 Vik

0120 Oslo

Besøksadresse:

Sentralen

Øvre Slottsgate 3

0157 Oslo

STYRELEDER

Knut Mork Skagen

DAGLIG LEDER

Maja Fjellvær Thompson

Norske leger mot atomvåpen er del av den internasjonale legebevegelsen mot atomvåpen (International Physicians for the Prevention of Nuclear War, IPPNW), og partner i Den internasjonale kampanjen for å avskaffe atomvåpen (International Campaign to Abolish Nuclear Weapons, ICAN).

INNHold

- 3 Leder**
- 4 Nobels fredspris 2024**
- 6 Vi må lytte til årets fredsprisvinnere**
- 8 Budskap til norske politikere**
- 9 Steadfast Noon**
- 12 Intervju med Fawzi Warsame**
- 15 Minneord: Christian Borchgrevink**
- 16 Kirsten Osen utnevnt til ridder**
- 18 Norge og folkeretten**
- 22 Intervju med Peter Prydz**
- 24 Bokomtale: Kampen for nedrusting**
- 26 Årsmøte 2024**

Knut Mork Skagen

Styreleder i Norske
leger mot atomvåpen

DET ER LOV Å VÆRE BLID

I arbeidet mitt hjelper jeg ofte andre med å anerkjenne vonde følelser. Det er viktig å tillate seg følelsen av å være sint, eller liten, eller lei seg. Det er minst like viktig, og til tider like vanskelig, å være glad.

Jeg satt i bilen et sted i Østerdalen, på vei fra Trondheim til Oslo, da jeg hørte lederen for Nobelkomiteen utrope Nihon Hidankyo til årets vinnere av Nobels fredspris. Jeg vet ikke om sola skinte, men jeg husker det slik, og jeg husker det som om høstfargene på trærne brått lyste flere hakk sterkere. Det var jubel og glede, og det ble SMS'er og eposter og facebookinnlegg med mer jubel og glede. Det var for en gangs skyld en fantastisk god nyhet.

Da ICAN mottok Nobels fredspris i 2017 var Erna Solberg landets statsminister. Gjennom blikket til TV-kameraene kunne vi følge godt med på henne under talen til daværende ICAN-direktør Beatrice Fihn. Hos Solberg var det lite jubel og glede.

Senere forklarte hun til NRK at hun kom til å huske best øyenvitneskildringene til Setsuko Thurlow, som var 13 år gammel og bodde i Hiroshima den 6. august 1945. Det var altså dette budskapet som likevel nådde gjennom, og dette budskapet som Nobelkomiteen omsider har valgt å løfte fram.

I dette nummeret vies det mye plass til årets fredsprisvinnere. Fredsprisen står fremdeles i kontrast til Norges inkonsekvente og unnvikende atomvåpenpolitikk. Tuva Widskjold skriver om Norges deltakelse i NATOs årlige atomvåpenøvelse. Magnus Løvold tar et bredere perspektiv, og kaster et kritisk blikk på Norges atomvåpenpolitikk i lys av landets prinsipielle og vidtfavnende støtte for folkeretten.

Den andre uka i desember blir det feiring i Oslo, for Nihon Hidankyo og alt de har oppnådd gjennom utrettelig innsats gjennom nesten 70 år. Det blir flere dager med jubel og glede, og hele sivilsamfunnet mobiliserer for at det skal bli arrangementer og fest. Så får vi følge med på TV-kameraene igjen i år. Hvor mye applaus får årets fredsprismottakere fra Jonas Gahr Støre når de inntar talerstolen i Oslo Rådhus?

NOBELS FREDSPRIS 2024

Nobels Fredspris tildeles de overlevendes utrettelige innsats for å avskaffe atomvåpen.

11. oktober ble det kjent at årets vinner av Nobels fredspris er den japanske organisasjonen Nihon Hidankyo, som jobber for å spre historiene fra de overlevende etter bombingene av Hiroshima og Nagasaki, og for en verden fri for atomvåpen.

Norske leger mot atomvåpen mottar nyheten med stor glede! Dette er en viktig påminnelse fra Nobelkomiteen. Det de overlevende opplevde under bombingene av Hiroshima og Nagasaki var umenneskelig. De overlevende ber ikke om hevn, men om at atomvåpen må avskaffes.

Nå må verdens ledere høre på det utrettelige arbeidet Hibakusha gjør for en tryggere verden. Vi i Norske leger mot atomvåpen vil intensivere innsatsen for å bli kvitt atomvåpen for godt.

VI MÅ LYTTE TIL ÅRETS FREDSPRISVINNERE

I år utdeles Nobels Fredspris med en viktig påminnelse: Atomvåpen hører til historiens skraphaug.

Sueichi Kido, overlevende fra Nagasaki og generalsekretær i Nihon Hidankyo, taler til det første statspartsmøte til FNs atomvåpenforbud.
Foto: Alexander Pepis / ICAN

Tuva Wid skjold
koordinator for ICAN Norge

Maja Fjellvær Thompson
daglig leder i Norske leger mot atomvåpen

Fredsprisvinneren er den japanske organisasjonen Nihon Hidankyo som jobber for å spre vitnesbyrd fra de overlevende etter bombingene av Hiroshima og Nagasaki for nesten 80 år siden. De siste overlevende er nå i ferd med å forsvinne, men traumene lever videre i generasjonene som kommer etter dem. Samtidig er risikoen for at deres traumer vil gjenta seg større enn noensinne. De har brukt sine opplevelser til å advare verden og jobbet utrettelig for å bli de siste hibakusha - termen brukt om mennsker som overlevde atomvåpenangrepene mot Hiroshima og Nagasaki.

Nobelkomiteen har med denne Fredsprisen tatt de overlevende på alvor og forsterket deres budskap. De

har i mange år ropt om at vi må høre på deres sjelesettende opplevelser. Beskjeden deres er i krystallklar: atomvåpen må avskaffes - de må aldri brukes igjen!

Historiene er umenneskelige. Brent hud som henger fra kroppen. Mennesker som holder egne øyne i hendene sine. Knuste armer og ben. Døende som roper om vann. Svart regn som langsomt tar liv. Spøkelser som beveger seg langsomt vekk fra destruerte byer og samfunn. Ingen hjelp som vil komme grunnet radioaktiv stråling og enorme ødeleggelser.

NÅ MÅ VI LYTTE TIL DE OVERLEVENDE.

Under den forrige rødgrønne regjeringen gjorde Jonas Gahr Støre og Espen Barth Eide et viktig arbeid for å sette fokus på de humanitære konsekvensene gjennom det som omtales som «det humanitære initiativet». Norge var blant annet vertskap for den første mellomstatlige konferansen som satte fokus på atomvåpens katastrofale humanitære konsekvenser i 2013. Initiativet ledet frem til et forbud mot atomvåpen vedtatt av et stort flertallet i FN i 2017.

Arbeiderpartiet og Senterpartiet kjempet videre i opposisjon da utenriksminister Børge Brende sa nei til å signere FNs atomvåpenforbud. Men så stilnet støtten til en verden uten atomvåpen.

Siden regjeringsskiftet i 2021 har Jonas og Espen talt med to tunger. Norge har valgt å ikke stemme for resolusjoner i FNs generalforsamling som fordømmer atomvåpens humanitære konsekvenser som uakseptable. Norge støtter øvelser med atomvåpen i våre nærområder, og anerkjenner NATOs avskrekkingsstrategi som legitim.

Atomvåpen er ikke legetimt. Et masseødeleggesvåpen som ikke skiller mellom sivile og stridende og som forvolder uforholdsmessig mye skade er ikke legitimt. Ikke da USA slapp det over Hiroshima og Nagasaki, og ikke i dag.

Nå må Espen Barth Eide og Jonas Gahr Støre ta opp igjen den stolte tradisjonen fra sin forrige regjeringssperiode. I stedet for å halvere støtten til organisasjoner som jobber med å spre hibakushaenes budskap i Norge, og peke på at andre stater må gjøre noe, må Norge selv ta initiativ.

Det holder ikke å legge skylden på Russland, Iran og Kina. Vesten, NATO og Norge, har en mulighet til å ta det neste steget. Det er en mulighet vi ikke kan la gå fra oss. Vi har styrken, moralen og historien som skal til for å ta de modige valgene: Å slutte oss til FNs atomvåpenforbud, å åpne diskusjoner i NATO om kjernefysisk

nedrustning, og å slutte å signalisere med atomvåpen.

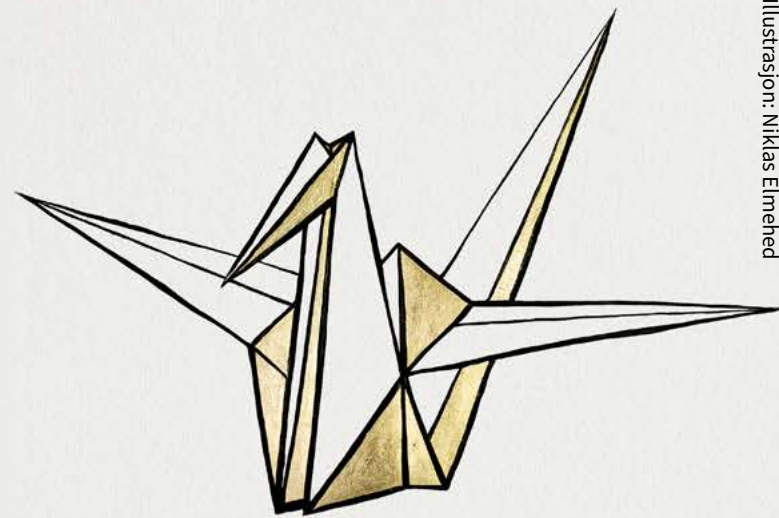
Det finnes ingen trygge hender for atomvåpen. Enhver bruk av disse våpnene vil ha katastrofale humanitære konsekvenser. En misforståelse, én ulykke, én teknisk feil, det er det som skal til for å utlyse et kjernefysisk ragnarok.

Årets fredsprisvinnere har delt sine vitnesbyrd med det formål at ingen skal måtte oppleve det de opplevde. Vi er svært takknemlige for deres utrettelige innsats og lederskap i arbeidet for en verden uten atomvåpen.

Da Setsuko Thurlow mottok Nobels fredspris på vegne av ICAN i 2017 fortalte hun om stemmen hun hørte da hun lå begravd i ruinene etter USAs bombing av Hiroshima:

«Ikke gi opp! Fortsett å dytte! Jeg skal forsøke å få deg løs. Ser du det lyset som kommer gjennom den åpningen? Kryp mot det så raskt du kan.»

Nå må Norge lytte til ordene hun sa til oss alle i publikum: «Ikke gi opp! Fortsett å dytte! Ser dere lyset? Kryp mot lyset.»

Illustrasjon: Niklas Elmeheed

FREDSPRIS 2024 TIL NIHON HIDANKYO ET STERKT BUDSKAP TIL NORSKE POLITIKERE

Kirsten Osen
Professor emeritus og
rådsmedlem i NLA

Mons Lie
Medlem av Rådet for Norske
leger mot atomvåpen

Kampen som de overlevende fra USAs atombomber over Hiroshima og Nagasaki i 1945 har kjempet i snart 70 år, har velfortjent fått sin Nobels fredspris.

Som daglig leder av Norske leger mot atomvåpen, Maja Thompson, sier, «er disse de ekte ekspertene på hva atomvåpen faktisk gjør med mennesker: Atomvåpen er uakseptabelt»!

USA har utplassert atomvåpen i fem europeiske land: Tyrkia, Italia, Tyskland, Belgia og Nederland. Putin truer med bruk av atomvåpen i sin krig mot Ukraina. Som medlem i Nato, er Norge med på å godta kjernefysisk avskrekking og førstebruk av atomvåpen. FN vedtok i 2017 *Treaty on the Prohibition of Nuclear Weapons* (TPNW) som forbyr produksjon, lagring og bruk av atomvåpen. 122 av FNs medlemsland stemte for. Norge deltok ikke

i forhandlingene. Forbudet ble gjeldende internasjonal lov 22. januar 2021. Norge og andre NATO-land vil ikke skrive under forbudet. Det vil heller ikke de 9 atomvåpenstatene. Samme år som forbudet trådte i kraft, brukte atomvåpenstatene til sammen 815 milliarder norske kroner på utvikling av nye atomvåpen. Dette til tross for at de til sammen har ca. 12000 atomvåpen. Hva skal de med flere når et par hundre er nok til å forårsake en atomvinter med verdensomspennende hungersnød i tillegg til alle de lokale ødeleggelsene og den omfattende radioaktive forurensningen?

Mandag 14. oktober startet NATO sin militærøvelse med atomvåpendrill som skal vare i to uker. 60 fly fra 13 land og 2000 militært personell deltar i flyvninger over Storbritannia, Nordsjøen, Belgia og Nederland. Norge har godkjent en avtale der USA har suveren disposisjon over 12 baser i Norge. Norske myndigheter har ingen muligheter til å kontrollere om disse basene inngår i atomvåpenbruk. Dermed kan regjeringen ikke garantere gyldigheten av Norges vedtak fra 1957 om at atomvåpen ikke skal lagres på norsk jord i fredstid. Norge er med dette blitt et atomvåpenmål i en framtidig væpnet konflikt.

Årets nobelpris er en sterk utstrakt hånd til alle oss som mener disse våpnene ikke må tas i bruk, og da heller ikke produseres, lagres eller trenes på. Nå må våre politikere sørge for at Norge underskriver FNs atomvåpenforbud.

Jørgen Watne Frydnes, leder av Nobelkomiteen, under kunngjøringen av årets Fredspris. Foto: Helene Mariussen

FREDSPRISEN ER ET TYDELIG SIGNAL NÅ MÅ NORGE STANSE NORDENS ATOMVÅPENFLØRT

Fredag 11. oktober ble det kjent at Nobels fredspris 2024 tildeles den japanske organisasjonen Nihon Hidankyo. Godordene fra Norges regjering lot ikke vente på seg, men noe skurrer. Mandagen etter begynte jagerfly og bombefly å saumfare luftrommet til Storbritannia, Nederland og Danmark. For første gang var Norge med i den årlige atomvåpenøvelsen. I to uker var vårt nabolag en simulert slagmark, og Norge deltok i å øve på massedrap.

Flygningene er en del av NATOs årlige atomvåpenøvelse, Steadfast Noon. Formålet med denne øvelsen er å demonstrere at styrker i Europa er i stand til å levere de 100 atombombene USA har utstasjonert på kontinentet. Dette skjer samtidig som en organisasjon får fredsprisen for sitt arbeid med å avskaffe de samme våpnene.

Det er uakseptabelt at denne sabelraslingen gradvis har fått en mer nordisk dimensjon. →

Tuva Widskjold
koordinator for ICAN Norge

**«Norsk deltakelse
i atomsignaliseringen vi
nå ser utspille seg mellom
stormaktene bidrar ikke
til trygghet.»**

Å TRENE PÅ MASSEDRAPE

Det Nihon Hidankyo advarer mot er et inhumant, uakseptabelt våpen. Atomvåpen er laget for å utslette hele byer. Ildkulden, trykkbølgen og den radioaktive strålingen smelter, knuser og ødelegger mennesker, sykehus, veier, og hele samfunn. I kjølvannet vil ødeleggelsene være så store og strålingen så sterk, at ingen vil kunne gi nødvendig hjelp. Risikoen for at disse masseødeleggeselsvåpene brukes, skaper ikke trygghet. Tvert i mot, setter det oss alle i fare.

Bombene våre allierte øver på å bruke heter B61. De kan ha en sprengkraft tilsvarende opptil 400 kilotonn med TNT, som er 25 ganger kraftigere enn bomben som drepte 140.000 mennesker i Hiroshima.

NORDISK FLØRT

For første gang i historien har også Finland deltatt på Steadfast Noon i år, melder den finske avisen Ilta-Sanomat. Den finske regjeringen har siden NATO-medlemskapet sådd tvil rundt forbudet mot atomvåpen på finsk jord.

I år er også andre gang Danmark deltar på Steadfast Noon, nå som vertsnasjon. Forsvarsstaben opplyste i en epost til Nei til Atomvåpen at Norge deltok gjennom å sende stabsoffiserer til denne øvelsen. Norge observerte også i fjor, med begrunnelsen at slik deltakelse er nødvendig «for å ivareta kunnskap om denne viktige delen av Natos avskrekking».

Sverige skal ikke delta. Men vår nærmeste nabo har uttrykt en større villighet til å delta i atomvåpen-aktiviteter. I mai åpnet Sveriges statsminister Ulf Kristersson for at atomvåpen kan utplasseres i Sverige i en krigssituasjon.

De nye taktene fra våre naboland er skremmende. Det er når det rister i grunnmuren, i normene og reglene vi har skapt for hvordan vi skal forholde oss til hverandre, at vi må stå opp for menneskeverdet og opp for folkeretten. Vi må stå opp for trygghet og for de prinsipper vi egentlig har satt for å sikre den tryggheten - atomvåpen er uakseptabelt og vi vil ikke ha atomvåpenrasling i vårt nabolag.

NORSK TVETYDIGHET

Vi ser en endring i Norges atomvåpenpolitikk. I sommer støttet Norge offentlig en amerikansk atomvåpenøvelse. Da dukket ubåten USS Tennessee - med en

standard utrustning på atomstridshoder med en samlet sprengkraft på ca. 19 megatonn - opp utenfor Bergen. På Debatten tidligere i høst sa den norske utenriksministeren uten å blunke at Norge nå er med på øvelser med bruk av atomvåpen. I tillegg skriver Forsvarsstaben i sin epost at «Norge støtter fullt opp om NATOs forsvars- og avskrekkingsspolitikk.» Når ble det stuerent å si at vi øver på bruk av masseødeleggeselsvåpen?

Dette er våpen som bryter med humanitærrettslige prinsipper, som ikke skiller mellom sivile og stridene og som skaper uforholdsmessig stor skade. Ved å ikke ta tydelig avstand fra atomvåpen, dras Norge inn i et farlig kappløp med deg og meg som innsats.

Foto: Cristian Schrik / det nederlandske luftforsvaret

«Formålet med denne øvelsen er å demonstrere at styrker i Europa er i stand til å levere de 100 atombombene USA har utstasjonert på kontinentet. Dette skjer samtidig som en organisasjon får fredsprisen for sitt arbeid med å avskaffe de samme våpnene.»

Norsk deltakelse i atomsignaliseringen vi nå ser utspille seg mellom stormaktene bidrar ikke til trygghet. Tvert imot er denne signaliseringen del av en kjernefysisk eskalering som i verste fall kan spinne ut av kontroll og bidra til at det snart 80 år lange atomtabuet brytes.

NORGES MULIGHETER

På NATO-toppmøtet i 1957 ga daværende statsminister i Norge, Einar Gerhardsen, tydelig beskjed til våre allierte om at atomvåpen ikke skal plasseres på norsk jord i fredstid. Gerhardsens ord fra Paris er en del av en stolt norsk tradisjon, der Norge bidrar til internasjonale avtaler som regulerer kjernefysiske arsener, setter fokus på

de humanitære konsekvensene av atomvåpen og er en sterk stemme for kjernefysisk nedrustning.

Våre nabolands atomvåpenflørt er en advarsel vi må ta på alvor. I stedet for å bli dratt inn i, og bidra til, en farlig dans der atomvåpen normaliseres, må Norge stå på prinsippene om at masseødeleggeselsvåpen er uakseptabelt. Vi må avstå fra å bli med på atomsignalisering og invitere våre naboland med på samtaler om hvordan Norden kan bidra til å redusere risikoen for bruk og på sikt avskaffelse av atomvåpen.

Fawzi Warsame er nylig gjenvalgt til sentralstyret i AUF, som leder for internasjonalt utvalg. Foto: André Mørke / Amnesty

FAWZI WARSAME, AUF: – DET ER VIKTIGERE ENN NOENSINNE

Sigrid Døving Bjerke
organisasjonsrådgiver
i Norske leger mot
atomvåpen

En av de viktigste aktørene som jobber for nedrustning og FNs atomvåpenforbud i Norge, er ungdomspartiet AUF, som med sin tydelige politikk har tatt kampen i flere omganger. Vi har tatt en prat med Fawzi Warsame som nylig ble gjenvalgt til å sitte i AUF sitt sentralstyre, som leder for AUFs internasjonale utvalg.

– *Hvorfor mener du det fortsatt er viktig at Norge går inn for å signere og ratifisere FNs atomvåpenforbud?*

– Det er viktigere enn noensinne. Atomvåpen har ikke blitt brukt i krig på 79 år. Dette er takket være arbeidet til de overlevende, politikere, aktivister og organisasjoner, som sammen har plantet en tanke blant verdens ledere om at konsekvensene av atomvåpen er for katastrofale og derfor aldri skal brukes.

– I løpet av de siste årene har denne ideen blitt utfordret av Putin og Russland, som flere ganger har truet med å bruke atomvåpen. En verden der en gal leder gir verdens farligste våpen i gave til en annen gal leder er ikke en verden jeg føler meg trygg i. Verdens ni atommakter har nå 9576 atomstridshoder som står klare for bruk.

– Det her tilsvarer ødeleggelser på størrelse med 135.000 Hiroshima-bomber. Til sammen har vi nok sprengstoff til å ødelegge jorden mange ganger. Om atomknappen blir trykket på, om det så er med vilje eller uhell, står vi overfor utenkelige ødeleggelser og tap av millioner av menneskeliv. I en verden styrt av krig, ustabilitet og stormannsgalskap har atomnedrustning derfor aldri vært viktigere. Ved å signere FNs atomvåpenforbud sørger Norge for å sende et sterkt signal om at verdens farligste våpen aldri skal tas i bruk. Vi i AUF mener at verden trenger færre atomvåpen, ikke flere.

– *Hvilke muligheter kan et samlet Norden i NATO gi?*

– Enorme muligheter. Norden kan ikke kontrollere hvem som sitter med makta i atomvåpenstatene. Vi kan heller ikke vite når og hvor den neste naturkatastrofen inntreffer, eller om det igjen skulle bli krig og konflikt i nærheten av atomkraftverk.

– Men det vi faktisk kan gjøre er å jobbe for at alle land, og ikke bare de som er i NATO, blir med på en nedrustingsdugnad. Her er første steg å signere FNs atomvåpenforbud, som sender et soleklart signal om at verden har for mange atomvåpen og ikke for få.

– Da hjelper det at vi har nordiske partnere som tar til orde for en nedrustning av atomvåpen og at ikke Norge står alene i NATO. Vi kommer ikke til å bli kvitt atomvåpen over natten, men det er livsviktig at vi begynner nedrustingsarbeidet med engang. Dette handler om vår fremtid og om vår sikkerhet. Da må vi ha allierte i NATO som kan til orde for dette.

– *Det har vært store endringer i verden på kort tid. NATO har utvidet seg. Tyskland, som tidligere ikke ønsket å være en militær stormakt, foreslår rekordstore satsinger på forsvaret. Er det noen lærdommer du tenker det er viktig at vi tar med oss inn i en ny tid?*

– Et viktig poeng er at vi må balansere behovet for sikkerhet med en forpliktelse til diplomati og fredsskapende arbeid. Selv om NATO og økte forsvarsbudsjetter kan være nødvendige i møte med trusler, bør vi også lære at langsiktig fred krever dialog, samarbeid og styrking av demokratiske verdier. Vi må aldri glemme at solidaritet, både nasjonalt og internasjonalt, er en grunnstein for stabilitet.

– *I en tid hvor man har rekordstor satsning og fokus på militær opprustning, hvordan skal man også sikre at nedrustning, fredsarbeid og de humanitære perspektivene blir prioritert? →*

Warsame taler til Arbeiderpartiets landsmøte i 2019 om at Norge må tiltre FNs atomvåpenforbud. Foto: Arbeiderpartiet

→ – Jeg tror det er mulig å ha flere tanker i hodet samtidig. For å sikre at nedrustning, fredsarbeid og humanitære perspektiver blir prioritert i en tid med stor satsing på militær opprustning, må vi integrere disse verdiene i all sikkerhetspolitikk. Dette innebærer å fremme diplomati og fredsforhandlinger parallelt med forsvarsinvesteringer, og å styrke internasjonale institusjoner som jobber for nedrustning. Samtidig må vi sørge for at utviklingshjelp og humanitært arbeid får nok ressurser og oppmerksomhet, slik at vi ikke mister fokuset på de langsiktige løsningene som skaper varig fred og stabilitet

– Behovet for økt konvensjonell opprustning viser at atomavskrekking ikke er en pålitelig sikkerhetsgaranti. Konflikter og trusler i dag handler ofte om hybride angrep, cyberkrigsføring og regionale konflikter, der atomvåpen ikke er relevant. Dette understreker at langsiktig sikkerhet må bygge på flere elementer, inkludert styrket konvensjonelt forsvar, samarbeid mellom allierte og aktivt diplomati, heller enn å stole på atomavskrekking som eneste løsning.

– **Hva er de viktigste grunnene til at det vil bety noe om det er AP eller Høyre som styrer utenrikspolitikken i neste stortingsperiode?**

– Forskjellen mellom Ap og Høyre i utenrikspolitikken er tydelig: Ap har et sterkt fokus på internasjonalt samarbeid, solidaritet og fredsbygging. Vi tror på dialog. At vi mekler frem løsninger i land som Colombia, Venezuela, Afghanistan og Kypros. Høyre undervurderer ofte Norges unike rolle som fredsmekler, rolle i verden og pådriver for internasjonal solidaritet. Vi har et ansvar

som en liten, men innflytelsesrik nasjon, til å fremme fredsprosesser og menneskerettigheter. Ved å ensidig fokusere på militær opprustning kan vi miste denne viktige dimensjonen av vår utenrikspolitik, som har vært avgjørende for Norges posisjon i verden.

– **Hva annet blir viktig i utenrikspolitikken den neste perioden?**

– Først og fremst må vi bekjempe dobbeltmoralen i internasjonal rettsanvendelse. Vi ser at verden er rask til å fordømme Russlands brudd på folkeretten i Ukraina, men reagerer langt mindre konsekvent når det gjelder Israels brudd på internasjonal rett i Palestina. Skal vi bevare troverdigheten til internasjonal rett, må alle stater holdes til samme standard.

– Videre vil bistand til det globale sør være avgjørende. Økonomiske ulikheter og klimaendringer rammer disse landene hardest, og det er vårt ansvar å støtte deres utvikling og gi dem en rettferdig sjanse i den globale økonomien.

– Samtidig ser vi at Kina spiller en stadig mer aktiv rolle i det globale sør gjennom store investeringer og lån. Dette skaper nye maktdynamikker, og Norge må navigere klokt i dette landskapet, både for å opprettholde diplomatiske relasjoner og sikre at vår bistand fremmer bærekraftige utviklingsmodeller.

– Aggressive stater som utfordrer folkeretten, som Israel i sin behandling av Palestina, må også møtes med en konsekvent utenrikspolitik som vektlegger respekt for menneskerettigheter og internasjonal rett. Det er viktig at vi står fast på prinsippene om folkeretten for alle land, uansett allianser eller strategiske hensyn.

Under Arbeiderpartiets landsmøte i 2025 skal det vedtas ny atomvåpenpolitikk, hvor AUF vil fortsette kampen mot atomvåpen. Foto: Erlend C. Birkeland / Arbeiderpartiet

PROFESSOR EMERITUS CHRISTIAN FREDRIK BORCHGREVINK ER DØD 100 ÅR GAMMEL NLA HEDRER HANS MINNE

Foto: Magne Nylenna

Christian F. Borchgrevink ble i 1969 Norges første (og verdens fjerde) professor i allmenntilleggsmedisin på det nyopprettete Institutt for allmenntilleggsmedisin ved Universitetet i Oslo (Strand & de Wet, 2024). I 1980 var han blant initiativtakerne til «Medisinsk faggruppe for informasjon om medisinske virkninger av ABC-våpen». ABC-gruppen, som ble en slags forløper for Norske leger mot atomvåpen (NLA) (Mæland, 2022 s. 28), hadde som mål å fremskaffe kunnskap om de medisinske virkningene av atomvåpen, biologiske våpen og kjemiske våpen og bringe informasjonen videre til politikerne og befolkningen. Det skjedde blant annet ved en serie forelesninger og ved et åpent møte «Atomkrig i medisinsk perspektiv» i Universitetets gamle festsal i 1981 med deltakelse av mange som hadde fulgt forelesningene og senere skulle bli aktive i NLA. Innleggene på møtet ble i etterkant utgitt i bokform.

I likhet med Borchgrevink, følte også leger i andre land et ansvar i den kritiske situasjonen verden var i under den kalde krigen. Den amerikanske kardiologen Bernard Lown tok kontakt med sin sovjetiske kollega Yevgeniy Chazov, og sammen stiftet de International Physicians for the Prevention of Nuclear War i 1980. De lyktes med å få USAs president Ronald Reagan og Sovjets leder Mikhail Gorbatsjov til å møtes, og etter hvert bli enige om avspenningstiltak. Deres felles erklæring: «A nuclear war cannot be won and must never be fought», er fra 1985 (Brent et al., 2024), samme år som IPPNW ble tildelt Nobels fredspris nettopp for fellesinitiativet av amerikanske og sovjetiske leger. NLA ble i 1982 stiftet som en underavdeling av IPPNW. Da NLA i 1986 opprettet et råd, ble Borchgrevink sammen med omkring 10 andre deltakere i ABC-gruppen og avgåtte styremedlemmer i NLA, invitert til å sitte i rådet (Mæland, 2022 s.41), som en kunnskapsbase for NLAs styre. Borchgrevink forble rådsmedlem resten av sin tid. Han fylte 100 år den 1. september og døde den 13. oktober i år.

Selv om masseødelegglesesvåpen nå er forbudt ifølge folkeretten (biologiske våpen fra 1972, kjemiske våpen fra 1997, og atomvåpen fra 2021), er faren for bruk fortsatt til stede, og risikoen øker i takt med den internasjonale spenningen. Det gjelder spesielt atomvåpen som til tross for forbudet finnes i våpenarsenalene til minst 9 land, inkludert verdens stormakter. Avskaffelse av atomvåpen er et viktig forebyggende helsearbeid. Leger med ansvar for liv og helse må fortsatt stå på! NLA hedrer Borchgrevinks minne og hans innsats for å engasjere til kamp mot masseødeleggelse.

Kirsten Osen

Professor emeritus og
rådsmedlem i NLA

Referanser

R. Brent, T.G. McKelvey Jr, J. Matheny 2024 The New Bioweapons. How synthetic biology could destabilize the world. Foreign Affairs sep/oct.

John Gunnar Mæland 2022 Den ultimate forebygging. Norske leger mot atomvåpen 1982-2022. Fagtrykk. Side 28 og 41.

Jørund Strand & Niek de Wet 2024 The transition of general practice into an academic discipline; Trading the origins through the first four professors in general practice/family medicine. Scand J Prim Health Care 42(3):483-492.

MED ÆREFRYKT FOR LIVET

Det er med stor glede at Norske leger mot atomvåpen mottar nyheten om at Kirsten Osen er utnevnt til Ridder av 1. klasse av Den Kongelige Norske St. Olavs Orden. Kirsten Osen har i mange år stått i fronten for en atomvåpenfri verden her i Norge.

25. oktober deltok Signe Flottorp, John Gunnar Mæland og flere andre NLA-ere på Mikrosymposium i forbindelse med utnevnelsen. Norske leger mot atomvåpen gratulerer så mye til deg Kirsten Osen, og takker deg for den iherdige innsatsen du har lagt ned og fortsatt legger ned i arbeidet for å avskaffe atomvåpen.

Videre følger en gjengivelse av talen som ble holdt av Signe Flottorp under Mikrosymposiumet, hvor du kan lese om Kirsten Osens engasjement for en tryggere verden.

Kirsten Osen, sammen med flere representanter fra Norske leger mot atomvåpen, på besøk hos Svenska Läkare Mot Kärnvapen i 2018.

for en verden fri for atomvåpen. Hennes siste debattinnlegg i Tidsskrift for den norske legeforening: Fare for atomkrig, ble publisert i mars 2022.

Vi som har hatt gleden av å samarbeide med Kirsten Kjelsberg Osen, vil fremheve hennes utholdenhet, klokskap og personlige ydmykhet. Hun har lagt ned en ekstraordinær innsats for en sak hun brenner for, uten tanke for personlig vinning eller anerkjennelse.»

«... jeg erkjenner at kampen mot atomvåpen er viktigere enn hjerneforskning. Hvis vi ikke klarer å hindre en ødeleggende atomkrig, hvem skal da bruke resultatene av forskningen?»

Kirsten sier i intervjuet på hjemmesidene til Institutt for basalfag: Jeg var aktiv i Norske leger mot atomvåpen fra stiftelsen i 1982, inntil jeg for to år siden måtte gi meg på grunn av «oldingeproblemer».

Kirsten har ikke mulighet til å være aktiv som før, men våre medlemmer i styret og rådet, og våre medarbeidere i sekretariatet, setter fortsatt stor pris på å lytte til deg.

Kampen mot atomvåpen er tung, og Kirsten har gitt uttrykk for at hun er pessimistisk. Det er svært oppmuntrende at Nobels fredspris flere ganger er delt ut til dette arbeidet: IPPNW i 1985, Pugwash i 1995, ICAN i 2017 og Nihon Hidankyo i 2024.

Det gir en ny giv i arbeidet mot atomvåpen at Hibakushaene – de overlevende etter Hiroshima og Nagasaki – får fredsprisen i år. Dette er mennesker fra Kirstens generasjon.

Vi trenger å høre disse vitnesbyrdene om de katastrofale virkningene av bruk av atomvåpen. Vi må lytte og gjøre vårt for å sikre at ingen igjen skal oppleve å bli ofre for en atombombe. Vi må lytte og sikre tilslutning til FNs atomvåpenforbud. Vi må arbeide for å avskaffe atomvåpen.

Takk for din innsats, Kirsten!

John Gunnar Mæland
Leder i rådet for Norske leger mot atomvåpen

Signe Flottorp
Nestleder i styret for Norske leger mot atomvåpen

KJÆRE KIRSTEN, KJÆRE DERE ALLE!

Det er med stor glede jeg står her i dag, og kan gratulere deg med at du er utnevnt til Ridder av 1. klasse av Den Kongelige Norske St. Olavs Orden.

Andre har fortalt om din store innsats innen forskning og undervisning. I intervjuet som er publisert på hjemmesidene til Institutt for basalfag 18. oktober, i forbindelse med at du utnevnes til Ridder, kjenner jeg igjen stemmen din. Du fremhever ikke deg selv, men du deler helst æren med andre. Du vil ha oppmerksomhet på sak, ikke på din person.

I intervjuet sier du: «...jeg erkjenner at kampen mot atomvåpen er viktigere enn hjerneforskning. Hvis vi ikke klarer å hindre en ødeleggende atomkrig, hvem skal da bruke resultatene av forskningen?»

Tittelen på innlegget mitt er «Med ærefrykt for livet». Albert Schweitzer var filosof, teolog, musiker – og lege, som virket som kirurg i Gabon i Afrika. Han utviklet en etikk bygd på prinsippet om «ærefrykt for livet», med respekt for alt levende som norm. Han fikk Nobels fredspris i 1952, og holdt sitt Nobelforedrag i Oslo i 1954. Han engasjerte seg i kampen mot atomvåpen, med appeller mot prøvesprengninger og for avskaffelse av atomvåpen. Han holdt fire appeller som ble formidlet til verden med hjelp av NRK i 1957 og 1958. Budskapet ble formidlet i en artikkel i Tidsskriftet forfattet av Kirsten Osen og Kjersti Johnsrud i 2007 – 50 år etter den første appellen. Dette er ett av mange bidrag fra Kirsten for å spre kunnskap om farene ved atomvåpen.

John Gunnar Mæland og jeg, som begge er tidligere ledere av styret i Norske leger mot atomvåpen, fikk mulighet til å fortelle om din innsats i kampen mot atomvåpen i et anbefalingsbrev. Jeg siterer fra dette brevet:

«Sterkt inspirert av Albert Schweitzers etikk ærefrykt for livet var Kirsten Kjelsberg Osen blant legene som tidlig på 1980-tallet engasjerte seg for å forhindre at en atomkrig skulle bryte løs. Hun var fra starten i 1982 et meget aktivt medlem i Norske leger mot atomvåpen (NLA), den norske avdelingen av International Physicians for the Prevention of Nuclear War (IPPNW), som fikk Nobels fredspris i 1985.

Osen har gjennom årene utført en uvurderlig innsats i NLAs styre og råd, med et brennende engasjement, vitenskapelig fundert innsikt og politisk klokskap. Hun var styremedlem i periodene 1983-1987 og 1993-2002. Senere har hun vært medlem av NLAs råd, hvor hun gjennom mange år som rådets leder også deltok i det løpende styrearbeidet. Hun har skrevet utallige artikler i NLAs medlemsblad, i dagspressen og i medisinske tidsskrifter om de medisinske konsekvenser av bruk av atomvåpen og nødvendigheten av atomnedrustning.

Pugwash-bevegelsen, en internasjonal, ikke-statlig organisasjon av forskere som arbeider for kjernefysisk nedrustning, fikk Nobels fredspris i 1995. Som invitert medlem av den norske Pugwashkomiteen arbeidet Osen på 2000-tallet for å samle de norske sivilsamfunnsorganisasjonene i kampen mot atomvåpen. Dette arbeidet ble fra 2007 videreført i regi av den internasjonale kampanjen for å avskaffe atomvåpen (ICAN), som i 2017 ble belønnet med Nobels fredspris for sin innsats for å etablere en forbudsavtale mot atomvåpen, fremforhandlet i FN samme året.

Osen har gjennom 40 år virket som en uformell mentor for yngre leger og andre som har engasjert seg i kampen mot atomvåpen. Hennes hjem har alltid vært åpent for samtaler, rådslagning og veiledning. Selv i høy alder er Kirsten Osen fortsatt en aktiv deltaker i arbeidet

ER NORGE KUN OPPTATT AV FOLKERETTEN NÅR DET TJENER OSS SELV?

Det er flere eksempler på at Norge arbeider for å styrke folkeretten. Likevel er det, som kjent, aldri lett å se bjelken i sitt eget øye. Alle land, også Norge, har sine dobbeltmoraliske, hyklerske sider. Atomvåpen er et godt eksempel på det.

Magnus Løvold
Lex International

«Krigen i Gaza har skapt en internasjonal debatt om såkalte 'doble standarder' og vestlig dobbeltmoral. Bakgrunnen er påstanden om at vestlige land som Norge bare er opptatt av folkeretten når det tjener oss selv».

Dette skrev Andreas Kravik, statssekretær i Utenriksdepartementet, i Klassekampen tidligere i år. Men han sa også:

«Argumentet er lite treffende for Norge. Det er en farsesak for Norge å forsvare folkeretten uansett hvem som bryter den. [...] Det er avgjørende at vi insisterer på at like tilfeller behandles likt, og at alle stater er underlagt de samme reglene».

Politisk ledelse i Utenriksdepartementet, inkludert utenriksminister Espen Barth Eide, skal ha honnør for å ikke skygge unna anklager om vestlige lands folkerettslige dobbeltstandarder og for forsøket i å gjøre noe med det.

Det er flere eksempler på at Norge arbeider for å styrke folkeretten. Anerkjennelsen av Palestina og konsekvent fordømmelse av brudd på folkeretten i krigene i Ukraina, Sudan og Midtøsten, uavhengig av hvem som bryter den. Den prinsipielle støtten Norge i senere tid har utvist overfor den internasjonale domstolen i Haag,

og den internasjonale straffedomstolen. Norges engasjement for utvikling av nye rettslige avtaler, for eksempel når det gjelder plastforsøpling og internasjonalt skattesamarbeid. Alt dette stemmer godt overens med Kraviks utsagn om at like tilfeller skal behandles likt, og at alle stater skal være underlagt de samme reglene.

Likevel er det, som kjent, aldri lett å se bjelken i sitt eget øye. Alle land, også Norge, har sine dobbeltmoraliske, hyklerske sider.

Jeg vil argumentere for at påstanden om at vestlige land som Norge er opptatt av folkeretten når det tjener oss selv, er langt mer treffende enn det Kravik hevder, og at atomvåpen er et godt eksempel på nettopp det.

EN TREFFENDE FREDSPRIS

Den japanske organisasjonen *Nihon Hidankyo* vil i år motta Nobels Fredspris «for sin innsats for en atomvåpenfri verden og for å vitne om hvorfor atomvåpen aldri må brukes igjen».

Jonas Gahr Støre sa i den forbindelse at «Prisen er en påminnelse om hvorfor vi må fortsatt jobbe for både nedrustning og ikke-spredning av atomvåpen. Og det er

Utenriksminister Espen Barth Eide og statsminister Jonas Gahr Støre taler under pressekonferansen om Norges anerkjennelse av Palestina. Foto: Mathias Rognved/Utenriksdepartementet

«Med andre ord: Ikkespredningsavtalens rettslige dobbeltstandarder vil ha alvorlige konsekvenser for internasjonal sikkerhet.»

en nødvendig advarsel mot de som kommer med direkte trusler om bruk av atomvåpen.»

Bare noen få dager senere, begynte NATOs årlige atomvåpenøvelse, Steadfast Noon. Det ble også raskt kjent, som Nettavisen rapporterte om, at Norge for første gang deltar i denne atomvåpenøvelsen.

Og la meg være tydelig: «Steadfast Noon» er en atomvåpenøvelse, hvor medlemsland i NATO møtes for å øve på bruk av atomvåpen. Et våpen som hadde katastrofale, humanitære konsekvenser da det ble brukt i Hiroshima og Nagasaki for 79 år siden. Og, som Støre selv skrev på X, «aldri må brukes igjen».

Det var mange som syntes at noe skurret: Kun dager etter at Nobelkomiteen hadde uttrykt sin bekymring for

en svekkelse av tabuet om bruk av atomvåpen, så valgte Norge å «øve» på bruk av disse våpnene i krig. Hva har dette med rettslige dobbeltstandarder å gjøre?

ATOMVÅPEN BRYTER MED HUMANITÆRRETEN

Først og fremst bryter atomvåpen med humanitærrettens mest grunnleggende prinsipper — spesielt prinsippet om at sivile skal beskyttes — og at de angrepene man utfører og de våpnene man bruker skal rettes mot militære mål, og kun det.

Det er nettopp bruddet på disse prinsippene som gjør at utenriksminister Espen Barth Eide har vært så tydelig i sin fordømmelse av Hamas' angrep på Israel, Israels krigføring på Gaza og Russlands krig i Ukraina.

Foto: Ingeborg Gloppen Johnson/
Utenriksdepartementet

La meg minne om: Kravik uttalte at det er en fanesak for Norge å forsvare folkeretten uansett hvem som bryter den. Men samtidig deltar altså Norge i en militærøvelse som forbereder alliansen på bruk av et våpen som helt klart *ikke* kan brukes i henhold til folkeretten

Atomvåpen, som Hiroshima og Nagasaki viser, evner ikke å skille mellom sivile og militære mål; de er først og fremst egnet til å utslette byer.

Betydningen av et prinsipp, var tittelen på Kraviks innlegg. En folkerettslig prinsipiell holdning til Steadfast Noon ville innebære å avstå fra å delta i denne øvelsen fordi bruk av atomvåpen ikke er forenlig med humanitærretten.

Og det er derfor vanskelig å unngå konklusjonen at Norge fordømmer brudd på humanitærretten — med mindre de anser slike brudd som nødvendig for å ivareta egen sikkerhet.

Problemet med dette, er at aktører Israel, Hamas, Iran, og Russland kan bruke — og faktisk bruker — nøyaktig samme argumentasjon for å forsvare sine folkerettsbrudd.

Og da er vi på god vei inn i den situasjonen som

politisk ledelse i Utenriksdepartementet selv er så bekymret for — en opplevelse, spesielt blant land i sør, om at land som Norge kun er opptatt av folkeretten når det tjener oss selv — når det ikke koster oss så mye.

INTERNASJONALE REGLER

Et annet relevant poeng er hvilke internasjonale regler som er knyttet til nedrustning og ikke-spredning. FN-traktaten som forbyr atomvåpen, er en avtale som forbyr bruk, utvikling, testing, besittelse, og oppmuntring til bruk av atomvåpen. Med andre ord: et totalforbud. Norge har, så langt, nektet å slutte seg til denne avtalen fordi det, ifølge regjeringen, ville bryte med Norges NATO-forpliktelser.

Det er ikke feil at atomvåpenforbudet utfordrer NATOs atomvåpenpolitikk. Norge kunne ikke både signert forbudstraktaten og deltatt i Steadfast Noon. Men det er viktig å påpeke at deltakelse i Steadfast Noon ikke er en forpliktelse Norge har under Atlanterhavspakten, det er mange NATO-land som ikke deltar. Dette er et forsvars- og sikkerhetspolitisk valg. Et tilsynelatende dårlig, kortsiktig, og prinsipløst valg.

Som et alternativ til forbudstraktaten har regjeringen

fremhevet betydningen av å arbeide for nedrustning og ikke-spredning innenfor Ikkespredningsavtalen (NPT).

Ikkespredningsavtalen deler statspartene i to. På den ene siden, fem atomvåpenstater — USA, Russland, Kina, Frankrike og Storbritannia. På den andre siden, alle landene som har valgt å ikke utvikle atomvåpen, såkalte ikke-atomvåpenstater. Ikkespredningsavtalen forbyr, som forbudstraktaten, utvikling og besittelse av atomvåpen, men *kun* for de landene som ikke har atomvåpen.

Det er vanskelig å finne et klarere eksempel på en dobbeltstandard i internasjonal rett. Her har vi fem land som mener de har «rett» til å besitte atomvåpen, og et stort flertall som vil bli møtt med strenge motreaksjoner dersom de engang tenker på å utvikle samme type våpen.

Det er nettopp denne rettslige dobbeltstandarden som atomvåpenforbudet forsøker å oppheve, ved å gi alle land samme status, sette alle land på lik linje, med de samme reglene.

Selv Henry Kissinger, ingen venn av folkeretten, sa i et lyst øyeblikk: enhver internasjonal orden som oppfattes som urettferdig vil til slutt bli utfordret.

Dersom den rettslige dobbeltstandarden som ligger til grunn for Ikkespredningsavtalen ikke oppheves, så kommer andre land etter hvert til å avvise avtalen og utvikle sine egne atomvåpen — som India, Pakistan, Nord-Korea og Israel allerede har gjort.

Med andre ord: Ikkespredningsavtalens rettslige dobbeltstandarder vil ha alvorlige konsekvenser for internasjonal sikkerhet.

Mange land i og utenfor NATO har lenge uttrykt dyp skepsis til Ikkespredningsavtalens dobbeltstandard. Så langt har Brasil, Sør-Afrika og Indonesia valgt å bruke forbudstraktaten som en strategi for å utfordre denne dobbeltstandarden. Dersom land som Norge fortsetter å avfeie denne avtalen, så kan også disse landene endre taktikk. Det bekymrer meg.

«Det er avgjørende at vi insisterer på at like tilfeller behandles likt, og at alle stater underlegges de samme reglene», skrev Kravik. Jonas Gahr Støre har selv tidligere sagt at «en verden uten atomvåpen krever et totalforbud mot disse våpnene»

Dersom regjeringen faktisk mener dette, så bør de også arbeide for å oppheve Ikkespredningsavtalens rettslige dobbeltstandarder og bruke atomvåpenforbudet som et strategisk redskap for å oppnå dette.

BLIND FOR EGNE DOBBELTSTANDARDE

Til slutt: alle land er dobbeltmoraliske, alle land er hyklerske. Og det stemmer nok at Norge gjennom sin utenrikspolitikk er mer prinsipielle enn mange andre land — spesielt i senere tid.

Derfor er det også så frustrerende at Norge i sin atomvåpenpolitikk, ser ut til å være totalt blind for egne dobbeltstandarder. Vi er på vei inn i en utrygg tid og en internasjonal situasjon preget av mer kortsiktighet, mer aggressiv nasjonalisme, mer krig og mer lidelse.

I en slik situasjon er det avgjørende at vi har politikere som evner å se det store bildet. Som fremhever betydningen av en prinsipiell tilnærming til disse spørsmålene. Som er selvkritisk og også innrømmer når man er på feil spor.

Selv om politisk ledelse i Utenriksdepartementet skal ha honnør for å sette spørsmålet om vestlige dobbeltstandarder på dagsorden, så har de en jobb å gjøre, dersom de faktisk mener det når de sier at

«vårt viktigste bidrag til en fredelig og rettferdig verdensorden, og våre egen nasjonale sikkerhet, er å unngå folkerettslige dobbeltstandarder og arbeide for at andre stater gjør det samme».

– JEG SYNES AT FREDSS- BEVEGELSEN OG NLA BØR RETTE SEG MOT RUSSLAND

Norske leger mot atomvåpen er helt avhengig av støtte og gaver. Vi har intervjuet en av de som bidrar: vikarlege og deltidspensjonist Peter Prydz.

Sigrid Døving Bjerke
Organisasjonsrådgiver i
Norske leger mot atomvåpen

Knut Mork Skagen
Styreleder i Norske
leger mot atomvåpen

Da Peter Prydz vant priser i 2021 og 2023 donerte han pengepremiene til NLA. Foto: Privat.

Gaver til arbeidet mot atomvåpen sikrer at vi kan fortsette arbeidet med å sette fokus på de humanitære konsekvensene av atomkrig, jobbe opp imot politiske beslutningstakere for å få Norge til å ta avstand fra atomvåpen. Mangeårig fastlege, nå vikarlege og deltidspensjonist Peter Prydz fra Hammerfest er en av de som har bidratt stort til dette de siste årene og vi er takknemlige for støtten.

For sin innsats og arbeid har Prydz blitt tildelt flere priser. I 2021 ble Prydz tildelt Norsk forening for Allmennmedisin sin Skribentpris, og valgte å donere prisen på 15 000 kr til NLA. I 2023 ble Prydz tildelt Løvetannprisen av Norsk forening for allmennmedisin, og valgte da også å donere prisen på 20 000 kr til NLA. Disse er viktige bidrag til arbeidet for en tryggere verden. I den anledning har vi også tatt en prat om hvorfor han engasjerer seg i dette arbeidet og hvordan vi kan løfte arbeidet videre.

– Kampen mot atomvåpen har fulgt meg siden barndommen. Foreldrene mine var engasjert i arbeidet mot atomvåpen. Faren min, Hans Prydz, var en av grunnleggerne av Norske leger mot atomvåpen og var aktiv i organisasjonen i mange år. Jeg har også gleden av å kjenne Kirsten Osen fra den tiden hun bodde i

Tromsø. Jeg har også engasjert meg i Nei til Atomvåpen i Hammerfest. I NLA har jeg ikke vært synlig annet enn som medlem. Ved å gi disse gavene, synes jeg det var en fin anledning å gjøre opp for den manglende aktiviteten, sier Peter Prydz.

Det var i 1982 at Norske Leger mot atomvåpen ble stiftet. Tre år senere skulle den internasjonale foreningen få Nobels fredspris for arbeidet for å skape bevissthet og oppmerksomhet om de katastrofale konsekvensene av en atomkrig. I fire tiår har organisasjonen jobbet videre med dette i Norge, i skiftende politiske situasjoner. Prydz forteller om hvordan han ser på atomvåpensaken i dagens sikkerhetspolitiske situasjon.

Jeg følger med på politikken og tenker mitt om det. Russland fremstår i dag som den største trusselen. Jeg synes at fredsbevegelsen og NLA bør rette seg mer mot Russland med budskapet om at atomkrig ikke kan være en løsning for dem. Det er ikke mulig å vinne en krig på den måten, det vil bare spre enorme mengder død og fordervelse. NATO består av 32 land rundt halve kloden og kan således ikke nedkjempes med hverken en eller fem atombomber.

– Så bør man jo rette budskapet mot våre egne myndigheter. Slik kan de legge press på NATO til å

tilkjennegi at de ikke har planer om å bruke atomvåpen mot Russland. Det kan ha en effekt om NATO kommuniserer at de ikke har tenkt å bruke atomvåpen. Det kan skape en tryggere verden, sier Prydz.

Prydz forteller videre om engasjement blant sine kolleger og om at det er blant legene som jobber med samfunnsmedisin at det globale engasjementet er størst. Selv har han også fulgt med på Avaaz, en internasjonal interesseorganisasjon for global aktivisme innenfor en rekke områder, inkludert både fredsarbeid, arbeid for ytringsfrihet og demokrati. At noen har særskilt fokus på atomvåpen trekker han frem som viktig.

– Det er veldig viktig at noen har et spesifikt blikk på atomvåpen. Sånn som det er nå blir det mest naturlig å rette blikket mot Russland siden det er den største trusselen. Da er det viktig at man har en bevegelse som har sitt fremste fokus på akkurat dette.

– Både NLA og samarbeidspartnere kunne vært mer tydelige overfor Russland. Det hadde jeg ønsket

meg. De har ingen mulighet til å vinne krigen på denne måten.

I en alvorstung tid har like fullt Prydz også perspektiver til oppmuntring for kampen videre.

– Jeg synes man har kommet langt når man fikk på plass FNs atomvåpenforbud. Det synes jeg var et godt fremskritt. De ni landene som fortsatt har atomvåpen bryter den internasjonale ordenen. Russland kan ikke vinne en krig med atomvåpen, og Vesten og NATO vil ikke trenge det for å vinne en krig mot Russland.

Vi er takknemlige for både gavene fra Prydz og for hans langvarige engasjement. Norske leger mot atomvåpen er ingenting uten sine medlemmer. På grunn av Prydz og andres bidrag, kan vi fortsette arbeidet med å informere om atomvåpens humanitære konsekvenser, og nødvendigheten av å avskaffe dette masseødeleggende våpenet. Det er minst like viktig som noen gang før.

BOKOMTALE: KAMPEN FOR NEDRUSTNING

Helt fra etableringen av Fredsforskningsinstituttet (PRIO) for 65 år siden, har norsk freds- og konfliktforskning levert gode akademiske analyser og innspill til politikere og beslutningstakere. Kjølvs Egeland er et nytt vitalt skudd på denne stammen. Han er statsviter med atomnedrustning og internasjonal sikkerhet som sitt forskningsfelt. Nå er han seniorforsker i NORSAR, men er også tilknyttet en internasjonal forskergruppe ved Sciences Po i Paris.

I denne boken – som er åpent tilgjengelig som ebok – drøfter Egeland forsøkene på å gjøre verden fri for atomvåpen gjennom multilaterale forhandlinger, en forpliktelse som atomvåpenstatene så langt har unnveket etter at ikkespredningsavtalen (NPT) trådte i kraft i 1968. Riktignok har verdens samlede atomvåpenarsenal gått betydelig ned siden 1980-tallet, men da som følge av bilaterale avtaler mellom supermaktene USA og Sovjet/Russland. Og samtidig har antall stater med atomvåpen økt fra de opprinnelige fem til ni, hvorav de fleste nå er i ferd med å modernisere og oppgradere sine arsener.

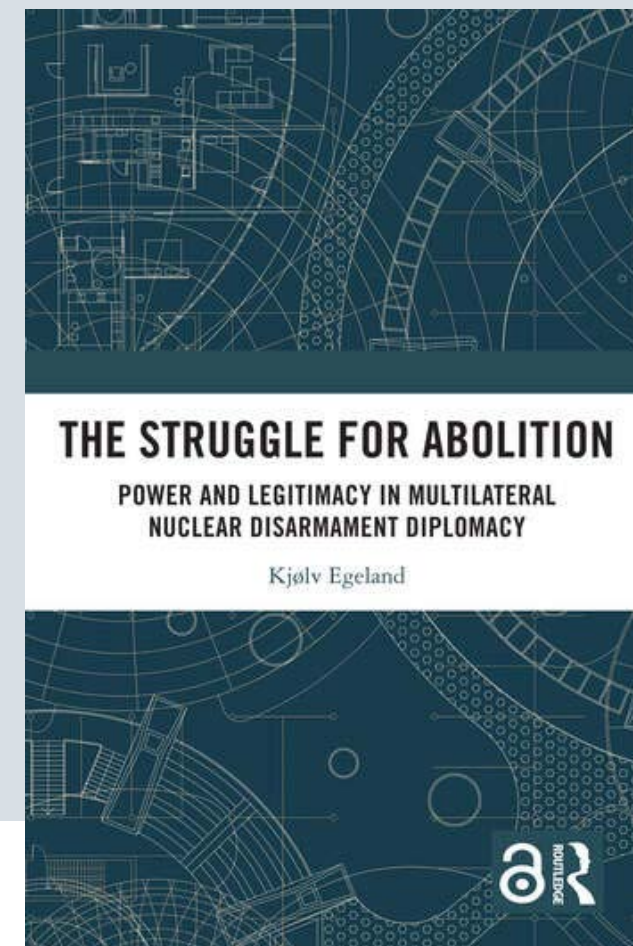
Egeland følger nedrustningsdiplomatiets «ups-and-downs» fra NPTs ikrafttreden i 1968 til Forbudsavtalen mot atomvåpen (TPNW) trådte i kraft i 2021. Etter et mer teoretisk innledningskapittel, følger tre empiriske kapitler som dekker nedrustningsarbeidet i periodene fra henholdsvis slutten av 1960-tallet til 1978, fra 1979 til år 2000, og på 2000-tallet. I et avsluttende kapittel oppsummerer han sine funn, drøfter politikken om ikke-spredning og nedrustning, og kommer med noen anbefalinger for veien videre.

For denne leseren er kapitlet om 2000-tallet mest spennende. Det startet i optimismens tegn, med den kalde krigen lagt bak oss, nærmest full oppslutning om den fullstendige prøvestansavtalen fra 1996 og et stadig minskende atomvåpenarsenal. Og da sluttdokumentet fra tilsynskonferansen for ikkespredningsavtalen i år 2000 inneholdt 13 «praktiske steg» for å virkeliggjøre avtalens krav om nedrustning, trodde mange at

multilaterale forhandlinger ville virkeliggjøre visjonen om en verden fri for atomvåpen. Men slik gikk det ikke. Frustrasjonen over atomstatenes uvillighet til å oppfylle ikkespredningsavtalens krav om nedrustningsforhandlinger, fikk til slutt en større gruppe land uten egne atomvåpen til å etablere FN-forbudet mot atomvåpen i 2017. Egeland beskriver denne dramatiske historien som en drakamp mellom de fem atomvåpenstatene på den ene siden, og på den andre siden et stadig økende antall land som nektet å la seg målbinde, godt hjulpet av sivilsamfunnsaktivister.

Egeland hevder at diplomati og politikken på nedrustningsfeltet må sees i dialektisk perspektiv, hvor land uten atomvåpen gjentatte ganger har utfordret atomstatene til å endre status quo. I noen perioder har man lyktes i å etablere nye nedrustningsfora og komme fram til nye avtaler gjennom multilaterale forhandlinger, men når det kommer til stykket, har atomstatene slått tilbake alle forsøk på å endre den verdensorden som ble etablert gjennom ikkespredningsavtalens legitimering av atomvåpen-ulikhet. Han ser dette som et uttrykk for at atomvåpen definerer disse statenes status og privilegier og at NPT og det etablerte (men ikke-fungerende) nedrustningsregimet sikrer disse landenes hegemoni.

Har så alle forsøk på å endre atomvåpens rolle i internasjonal politikk slått feil? Egeland er ikke så pessimistisk. Han peker på at den omfattende prøvestansavtalen, som selv om den formelt ennå ikke er trådt i kraft, så langt har etablert et tabu mot slike sprengninger. Han

TITTEL

The Struggle for Abolition: Power and Legitimacy in Multilateral Nuclear Disarmament Diplomacy.

FORFATTER

Kjølvs Egeland

FORLAG

Routledge, London og New York, 2024

DOI

10.4324/9781003456841

John Gunnar Møland

Leder i rådet for Norske leger mot atomvåpen

peker også på at folkelig motstand og politiske normer gjør at enhver bruk av atomvåpen vil ha svære politiske og kanskje militære omkostninger. Han finner også at nedrustningsdiplomati har bidratt til å hindre ny opprustning. Men, som han også skriver: «...one of the reasons it has not gone worse is plain, dumb luck».

Egeland er akademiker og skriver mest artikler i høyt rangerte internasjonale vitenskapelige tidsskrifter. Også denne boken er akademisk i tonen, skrevet i et stringent og nøkternt språk. Men man merker forfatterens engasjement og bekymring. I siste kapittel kommer han med noen anbefalinger for veien videre. De som er for atomnedrustning, må angripe disse våpnenes legitimitet og prestisje. Å frata atomvåpen verdi som status-symboler, er et *sine qua non* for nedrustning. I stedet må de humanitære og miljømessige konsekvensene av både produksjon og bruk av slike våpen fremheves. Kanskje viktigst er å avsløre hulheten i avskrekkingsretorikken om at «alle» er for en verden uten atomvåpen, men at så lenge atomvåpen finnes, må også vi ha dem.

Global atomnedrustning er et enormt vanskelig, kanskje uopnåelig mål. Men sier Egeland, det samme kan sies om å unngå en framtidig kjernefysisk katastrofe. Så vi må forsøke.

Kjølvs Egeland. Foto: Morgan Mackay

Norske leger mot atomvåpens årsmøte ble avholdt i Bergen 7. september. Det var en glede å være samlet til årsmøte, faglig seminar og middag. Under årsmøtet ble årsmelding, budsjett, regnskap for 2023 og planer for 2025 behandlet.

I forbindelse med årsmøte, arrangerte Norske leger mot atomvåpen faglig seminar og panelsamtale om atomvåpen og konflikten i Midtøsten. I panelet deltok Hebatalla Taha, førsteamanuensis ved Lund Universitet, Pelle Valentin Olsen, førsteamanuensis ved Universitetet i Bergen, og Knut Mork Skagen, styreleder i Norske leger mot atomvåpen. Saima Naz Akhtar, rådsmedlem, ledet samtalen.

Under årsmøtehelgen ble det også holdt en workshop om fornyelse av organisasjonens strategi, som går ut i 2025. Mer informasjon om dette arbeidet kommer.

Vi er fornøyd med et godt gjennomført årsmøte og gleder oss til alt det neste året skal inneholde. Styret vil takke for innsatsen som har blitt lagt ned i Norske leger mot atomvåpens arbeid siden forrige årsmøte. Våre medlemmer gjør innsatsen for en atomvåpenfri verden mulig!

1. Under det faglige seminaret diskuterte panelet konflikten i Midtøsten og den farlige dynamikken atomvåpen bidrar til.

2. Hebatalla Taha holdt foredrag om Midtøsten og atomvåpen under seminaret.

3. John Gunnar Mæland og Saima Naz Akhtar, medlemmer av rådet for Norske leger mot atomvåpen, var ordstyrere under årsmøtet.

4. Medlemmer av det nyvalgte styret som deltok på årsmøtet. Øverst fra venstre: Helene Kolstad Skovdahl, Knut Mork Skagen, Simon Andrup. Nederst fra venstre: John Gunnar Mæland, Bjørn Hilt, Knud Erik Alsirk, Signe Flottorp og Mathilde Hamre.

5. Deltagere under årets årsmøte.

6. Fra venstre: Pelle Valentin Olsen, Saima Naz Akhtar, Knut Mork Skagen og Hebatalla Taha.

7. Knut Mork Skagen, styreleder i Norske leger mot atomvåpen, taler til årsmøtet.

**NORSKE LEGER
MOT ATOMVÅPEN**

STØTT ARBEIDET FOR EN ATOMVÅPENFRI VERDEN

Leger har en etisk plikt til å hjelpe ved akutt nød. Ved bruk av atomvåpen vil ingen være i stand til å yte nødvendig medisinsk assistanse – skadeomfanget vil være for stort og strålingsfaren for høy. Derfor engasjerer leger seg for å forebygge katastrofen og avskaffe atomvåpen.

GI EN GAVE

Kontonummer: 3060 17 67089
Eller bli fast giver her:
legermotatomvapen.no

VERV EN VENN

Alle kan bli støttemedlem!
Innmelding gjøres på
legermotatomvapen.no